

İTTİFAK KURALININ SEÇİM SONUÇLARINA ETKİLERİ

Seyfettin Gürsel¹ ve Uğurcan Acar²

Yönetici Özeti

Anayasa Komisyonu'nda kabul edilen yasa tasarısı partiler arası açık ittifakları mümkün kılmaktadır. Bundan böyle partiler arasında milletvekili dağılımı her partinin oy miktarlarına değil ittifak yapan partilerin aldıkları toplam oy miktarlarına bağlı olarak belirlenecektir. Bu yeni kural altında 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinde milletvekili dağılımının AKP ile MHP'nin ittifak yapmaları halinde ne ölçüde değiştiğine bakıldığında 7 Haziran'da AKP'nin 11, MHP'nin 5 ilave milletvekili kazandığı, 1 Kasım seçimlerinde ise bu rakamların sırasıyla 10 ve 3 olduğu görülmektedir. Kazanılan ilave milletvekili sayıları sınırlıdır.

Son iki seçimin ittifaksız ve ittifaklı sonuçlarının karşılaştırılmasından yola çıkılarak bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür. İttifakların sağladığı ilave milletvekili sayısı sınırlı kalsa da parlamento, referandum ve anayasal çoğunlukların elde edilmesinde ilave milletvekili sayısının belirleyici olması mümkündür. Bir diğer bulgu da ittifakın büyük partisi ile küçük partisinin arasındaki oy farkı açıldıkça küçük partinin ilave milletvekili kazanma ihtimali hızla azalmaktadır.

Giriş

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin, Milliyetçi Hareket Partisi ile birlikte hazırladıkları mevcut seçim sisteminde değişiklikler yapan yasa tasarısı Anayasa Komisyonu'ndan geçti. Seçim sisteminde yapılan esas değişiklik partiler arası açık ittifakların mümkün hale getirilmesinden ibaret. İki ya da daha fazla parti Yüksek Seçim Kurulu'na aralarında kararlaştırdıkları bir ittifak protokolü ile başvurduklarında milletvekili seçimlerine kendi amblemleri altında girebilecekler. Ardından aldıkları oy miktarları her seçim çevresinde toplanacak (oy birleştirmesi) ve mevcut d'Hondt formülü kullanılarak ortak kazandıkları milletvekili sayısı

¹ Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Betam, Direktör, seyfettin.gursel@eas.bau.edu.tr

² Uğurcan Acar, Betam, Araştırma Görevlisi, ugurcan.acar@eas.bau.edu.tr

toplam aldıkları oy miktarına göre belirlenecek. Daha sonra bu milletvekilleri ittifak üyesi partiler arasında seçim çevrelerinde aldıkları oy miktarlarına göre yine d'Hondt formülü ile paylaşılacak.

Bu değişiklik siyasal arenada yoğun tartışmalar başlattı. Yanıtı merak edilen başlıca iki soru mevcut: 1- İttifaklar milletvekili dağılımını ne kadar etkiler? 2- AKP ve MHP'nin "Cumhur" adını verdikleri ittifakın dışında ittifaklar kurulacak mı? Bu araştırma notunda birinci soruyu yanıtlamaya yardımcı olabilecek bazı saptamalar yapmak istiyoruz. İlk olarak 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimlerinin sonuçları (milletvekili sayıları) AKP ile MHP'nin ittifak yapması durumunda ne kadar farklılaşır diye sorusuna yanıt arıyoruz. Ardından bu farklılaşmayı dikkate alarak ittifak olanağının etkilerine dair bazı değerlendirmeler yapmak istiyoruz.

7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimlerinde ittifak etkileri

Aşağıdaki ilk iki tablo (Tablo 1 ve 2) 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinin sonuçlarını ve bu eğer bu iki seçimde oy birleştirme kuralı geçerli olsaydı ve sadece AKP ile MHP arasında ittifak gerçekleşseydi sonuçların ne ölçüde değişeceğini gösteriyor.

7 Haziran'da ittifakın sağladığı ek milletvekili sayısı 16 ile sınırlı. Bunlardan 11 adedini AKP 5 adedini de MHP kazanıyor. Kaybedenler cephesinde ise CHP'de 11, HDP'de 5 kayıp var. 1 Kasım'da durum daha farklı değil. İttifakın toplam kazancı 13 milletvekili; AKP 10, MHP 3 şeklinde paylaşılıyor. CHP'nin hanesine 12, HDP'nin hanesine 1 kayıp yazılıyor.

Tablo 1: 7 Haziran 2015 Seçimleri – İttifaklı ve İttifaksız Sandalye Sayıları

	AKP	MHP	AKP+MHP	CHP	HDP
	%40,9	%16,3	%57,2	%25,0	%13,1
İttifaksız MV Sayıları	258	80	338	132	80
İttifaklı MV Sayıları	269	85	354	121	75
Değişim	+11	+5	+16	-11	-5

Tablo 2: 1 Kasım 2015 Seçimleri – İttifaklı ve İttifaksız Sandalye Sayıları

	AKP	MHP	AKP+MHP	CHP	HDP
	%49,4	%11,9	%61,3	%25,3	%10,8
İttifaksız MV Sayıları	317	40	357	134	59
İttifaklı MV Sayıları	327	43	370	122	58
Değişim	+10	+3	+13	-12	-1

Görüldüğü gibi milletvekili sayısındaki değişim tahminlere kıyasla oldukça mütevazı sayılır. 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinde AKP + MHP milletvekili sayısı artış oranları sırasıyla yüzde 4,7 ve 3,6'dır. Ancak TBMM'de çoğunluk, referandum çoğunluğu ya da anayasa çoğunluğu gibi kritik eşiklerde marjinal ilavelerin siyasal etkileri elbette çok büyük olabilir. Bu konuya değerlendirme bölümünde döneceğiz.

Oy birleştirmesi kuralı uygulandığında milletvekili değişimlerinin hangi seçim çevrelerinde (illerde) meydana geldiği ve değişimlerin ardında belirli bir sistematik olup olmadığı merak edilebilir. Tablo 3 ve 4'te bu seçim çevreleri gösteriliyor ve hangi parti kaybederken hangi partinin kazandığı belirtiliyor.

İlk gözlem illerdeki milletvekili değişiminin bir adet ile sınırlı olduğudur. Bu şaşırtıcı değildir. İkinci gözlem 7 Haziran'da milletvekili değişimi olan seçim çevrelerinin belirli bölgelerde yoğunlaşmadığıdır. 7 Haziran'da milletvekili dağılımında değişiklik yaşanacak 16 seçim çevresi ülke geneline dağılmış durumdadır. Buna karşılık 1 Kasım'da ilgili 13 seçim çevresinin arasında Güneydoğu'dan hiç seçim çevresi olmaması dikkat çekmektedir. Bu sonuçta 1 Haziran'da AKP'nin bu bölgede düşük oy alırken 1 Kasım'da oylarını kısmen de olsa artırırken, HDP'nin oy miktarının aksi yönde hareket etmiş olmasının bir etkisinin olup olmadığı ayrıca araştırılmalıdır.

Üçüncü ve son bir gözlem de MHP'nin ittifak sayesinde ilave milletvekili kazandığı seçim çevrelerine odaklanılarak yapılabilir. Seçim sisteminde yapılan değişiklik ve kullanılmaya devam eden d'Hondt formülü itibariyle ilk akla gelen MHP'nin nispeten güçlü olduğu seçim çevrelerinde (oy oranının ülke ortalamasından belirgin ölçüde yüksek olduğu) ilave milletvekili kazanmasının daha olası olduğudur. Bu beklenti büyük ölçüde doğrulanmaktadır. MHP'nin her iki seçimde fazladan milletvekili kazandığı 9 seçim çevresinden 8'i bu niteliktedir. Bu seçim çevreleri: Adana, Artvin, Bilecik, Iğdır, Eskişehir ve Mersin'dir. İstisnalar İstanbul (1) ve Kocaeli'dir. Kocaeli'nde MHP'nin oy oranı Türkiye ortalamasına çok yakındır. Bu ilde milletvekili sayısı nispeten yüksek (11) olduğundan MHP'ye ilave milletvekili düşmesi şaşırtıcı değildir. Keza İstanbul (1) seçim çevresinde ise MHP'nin düşük oya sahip olmasına rağmen, seçim çevresinin çok sayıda milletvekiline sahip olmasından dolayı, MHP'nin ilave bir milletvekili kazanması olağandır.

Tablo 3: 7 Haziran 2015 Seçimleri – İttifakın Seçim Çevrelerine Yansıması

Seçim Çevresi	MV Sayısı	İttifaksız				İttifaklı				Değişim				
		AKP	MHP	CHP	HDP	AKP	MHP	CHP	HDP	AKP+MHP	Önce - Sonra	Fark	Kaybeden	Kazanan
Adana	14	5	3	4	2	5	4	3	2	8	9	1	CHP	MHP
Ağrı	4	0	0	0	4	1	0	0	3	0	1	1	HDP	AKP
Ankara (1)	18	7	3	7	1	8	3	6	1	10	11	1	CHP	AKP
Artvin	2	1	0	1	0	1	1	0	0	1	2	1	CHP	MHP
Aydın	7	2	1	4	0	3	1	3	0	3	4	1	CHP	AKP
Bilecik	2	1	0	1	0	1	1	0	0	1	2	1	CHP	MHP
Diyarbakır	11	1	0	0	10	2	0	0	9	1	2	1	HDP	AKP
Erzincan	2	1	0	1	0	2	0	0	0	1	2	1	CHP	AKP
Eskişehir	6	2	1	3	0	3	1	2	0	3	4	1	CHP	AKP
Kocaeli	11	6	1	3	1	6	2	3	0	7	8	1	HDP	MHP
Ordu	5	3	0	2	0	4	0	1	0	3	4	1	CHP	AKP
Sinop	2	1	0	1	0	2	0	0	0	1	2	1	CHP	AKP
Sivas	5	3	1	1	0	4	1	0	0	4	5	1	CHP	AKP
Van	8	1	0	0	7	2	0	0	6	1	2	1	HDP	AKP
İğdır	2	0	0	0	2	0	1	0	1	0	1	1	HDP	MHP
Yalova	2	1	0	1	0	2	0	0	0	1	2	1	CHP	AKP
Toplam	550	258	80	132	80	269	85	121	75	338	354	16		

Tablo 4: 1 Kasım 2015 Seçimleri – İttifakın Seçim Çevrelerine Yansıması

Seçim Çevresi	MV Sayısı	İttifaksız				İttifaklı				Değişim				
		AKP	MHP	CHP	HDP	AKP	MHP	CHP	HDP	AKP+MHP	Önce - Sonra	Fark	Kaybeden	Kazanan
Adıyaman	5	4	0	0	1	5	0	0	0	4	5	1	HDP	AKP
Ankara (1)	18	8	2	7	1	9	2	6	1	10	11	1	CHP	AKP
Ankara (2)	14	8	2	4	0	9	2	3	0	10	11	1	CHP	AKP
Bolu	3	2	0	1	0	3	0	0	0	2	3	1	CHP	AKP
Eskişehir	6	3	0	3	0	3	1	2	0	3	4	1	CHP	MHP
Mersin	11	4	2	4	1	4	3	3	1	6	7	1	CHP	MHP
İstanbul (1)	31	16	2	11	2	16	3	10	2	18	19	1	CHP	MHP
İzmir (1)	13	4	1	7	1	5	1	6	1	5	6	1	CHP	AKP
İzmir (2)	13	4	1	7	1	5	1	6	1	5	6	1	CHP	AKP
Niğde	3	2	0	1	0	3	0	0	0	2	3	1	CHP	AKP
Sinop	2	1	0	1	0	2	0	0	0	1	2	1	CHP	AKP
Sivas	5	4	0	1	0	5	0	0	0	4	5	1	CHP	AKP
Bartın	2	1	0	1	0	2	0	0	0	1	2	1	CHP	AKP
Toplam	550	317	40	134	59	327	43	122	58	357	370	13		

İttifak kuralının gelecek seçim sonuçlarına muhtemel etkileri

Bundan sonraki milletvekili seçimlerinin (erkene alınmazsa Kasım 2019) koşulları belirsizliklerle doludur. Bilinen tek olgu bu seçimlere AKP ile MHP'nin ittifak yaparak katılacağıdır. Başka ittifakların olup olmayacağı, olursa hangi partilerden oluşacağı bilinmemektedir. Daha önemlisi partiler arası oy dağılımının yaklaşık olarak dahi nasıl şekilleneceği bilinmemektedir. Yüzde 10 barajının korunmuş olması seçim sonuçlarını kestirmenin önündeki en büyük engeldir. Özellikle HDP'nin barajı geçip geçemeyeceği kritik öneme sahiptir. Geçemediği takdirde seçim çevrelerinde kazandığı milletvekillerinin ezici çoğunluğunu AKP'nin alacağı malumdur.

Bununla birlikte 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinde ittifaksız ve ittifaklı sonuçların karşılaştırılması sonucu yukarıda elde edilen bulgular ve gözlemler bazı değerlendirmelere olanak vermektedir. Önem sırasına göre şu değerlendirmelerin yapılabileceği kanaatindeyiz:

- 1- İttifak yapan partilerin milletvekili kazançları sınırlıdır. Ancak Meclis'te çoğunluk, referandum ve anayasal çoğunluk gibi kritik eşiklerde AKP-MHP ittifakının sağlayacağı ilave milletvekilleri bu kritik eşikleri aşmada belirleyici olabilir.
- 2- Bu bağlamda AKP'nin düşük oy (yüzde 40,9) MHP'nin ise yüksek oy (yüzde 16,3) aldığı 7 Haziran seçimleri için şunlar söylenebilir: Bu seçimde ittifak mümkün olsaydı AKP 258 yerine 269 milletvekili çıkaracak ama parlamentoda çoğunluğu (276) yine sağlayamayacaktı. AKP ve MHP birlikte 330 olan referandum çoğunluğunu zaten sağlamışlardı (Tablo 1). Asgari 367 milletvekili gerektiren anayasal çoğunluğun ise ittifaka rağmen (354) sağlanamadığı görülmektedir.
- 3- 1 Kasım seçimlerinde AKP ve MHP oy oranlarında köklü bir değişim yaşanmıştır. AKP oy oranı önemli ölçüde artarken (yüzde 49,4) MHP oylarında hatırı sayılır bir düşüş yaşanmıştır (yüzde 11,9). AKP 317 milletvekili ile parlamento çoğunluğunu sağlarken referandum çoğunluğunun (330) altında kalmıştı. İttifak yaptığı durumda da az bir farkla da olsa (327) yine bu çoğunluğa erişmediği görülmektedir. Buna karşılık MHP ile birlikte (370) anayasal çoğunluğu (367) kıl payı elde edilebilmektedir (Tablo 2).
- 4- İttifakın küçük partisi MHP'nin beklendiği gibi ittifak sayesinde elde ettiği ilave milletvekili sayısı mutlak olarak düşüktür ama oransal olarak yüksektir. Diğer ifadeyle marjinal kazancı fazladır. Bu noktada MHP'nin seçim barajı tehdidini savuşturmuş olmasına değinmeye gerek duymadığımızı belirtmek isteriz. Bununla birlikte MHP

açısından vurgulanması gereken olgu seçim çevresinde oy oranı itibariyle AKP ile arasındaki fark açıldıkça ilave milletvekili çıkarma şansının hızla azalıyor olmasıdır. 7 Haziran'da ilave 5 milletvekili elde ederken 1 Kasım'da bu sayı 3'e düşmektedir. Gelecek seçimde iki parti arasındaki oy farkı artarsa MHP hiç ilave milletvekilliği kazanamayabilir.

- 5- Malumun ilamı olmakla birlikte bu notu şöyle noktalayabiliriz: Eğer ana muhalefet partisi CHP düşük oylu bir parti ile seçimlere girecek olursa ve bu ittifak seçmen tabanlarında dikkate değer kayıplara neden olmazsa, milletvekili dağılımında ittifakların mümkün olmadığı bugünkü sisteme göre dikkate değer bir değişiklik olmayacaktır.